

УДК 340.1:347.9(477)(045)
DOI [https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i5\(34\).640](https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i5(34).640)

Л. О. Шапенко

orcid.org/0000-0001-7351-641X

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри теорії та історії держави і права

Національного авіаційного університету

М. В. Райчук

orcid.org/0000-0002-3304-5745

студент V курсу юридичного факультету

Національного авіаційного університету

ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Судова влада виступає найбільш надійним і цивілізованим інструментом розв'язання наявних між різними суб'єктами права конфліктів, захисту прав і свобод людини та громадянина, інтересів і потреб усього суспільства чи окремого індивіда, а також держави через незалежність суддів та особливості процесуальної процедури. Як і будь-який соціально-правовий інститут, судова влада базується на певних принципах, які є вихідними керівними ідеями та своєрідним фундаментом судоустрою, що характеризує зміст судової гілки влади та визначає її призначення й місце в системі державної влади.

Традиційно принципи діяльності судової влади поділяються на три підсистеми: інституціональну (загальні принципи судової влади), функціональну (принципи відправлення судочинства) й організаційну (принципи організації системи судових органів, або судоустрійні принципи) [1, с. 20]. Незважаючи на досить тісні зв'язки між цими принципами, кожен їхню групу треба розглядати як самостійні галузеві підсистеми, що мають своєрідне значення та власну сферу поширення, призначення, а також впливу на розвиток правосуддя. Зокрема, у сучасних умовах удосконалення конституційно-правового статусу судової влади, детального розгляду та наукового осмислення потребують організаційні принципи судоустрою з метою прогнозування нових векторів розвитку системи правосуддя та розроблення подальшої стратегії судової реформи, зокрема, в аспекті підвищення ефективності функціонування судів загальної юрисдикції.

Оцінка стану літератури. Теоретичну основу дослідження становлять наукові праці з теорії держави і права, конституційного та адміністративного права, судоустрою, а також проблем організації та діяльності органів державної влади. Зокрема, питання реформування судової системи та окремих її інститутів, вдосконалення діяльності

судів загальної юрисдикції опинялися в полі зору майже всіх сучасних дослідників судової влади: Л. Баєвої, А. Білецької, В. Городовенка, Р. Куйбіди, І. Марочкіна, П. Назаренка, Н. Охотницької, В. Сердюка, В. Татаренка, М. Теплюк, С. Штелик, О. Ющика та інших. Водночас проблеми організації і функціонування судової системи були предметом самостійних досліджень тільки в кандидатських дисертаціях. Окрім того, у наукових роботах цих та інших авторів було досліджено не всі аспекти організації й діяльності судів загальної юрисдикції, що зумовлює наявність теоретичних прогалин у сфері наукового розроблення цієї складної й багатоаспектної проблеми.

Мета статті полягає у вивченні принципів організації судової влади в Україні в умовах здійснюваної судової реформи, а також у дослідженні правової природи й основних характеристик принципів правового забезпечення діяльності вітчизняних судів загальної юрисдикції як основи для формування якісно нового конституційно-правового статусу самостійної гілки державної влади.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до статті 125 Конституції України [2], судоустрій в Україні будується за принципами територіальності та спеціалізації й визначається законом. Проте Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII (далі – Закон) розширив цей перелік новим принципом судової системи – інстанційності [3].

Розглядаючи питання принципів правового забезпечення судів загальної юрисдикції, варто згадати про внесення змін до розділу «Правосуддя» в Конституції України, пов'язаних із конституційною реформою щодо правосуддя. Ці зміни певним чином негативно позначилися на врегулюванні організації та діяльності місцевих загальних судів, оскільки ч. 4 ст. 125 Конституції України більше не згадує про існування місцевих судів

[2]. Проте це не означає втрату ними належного правового статусу, оскільки законодавець узагалі відмовився від регламентації побудови судової системи в Конституції України. Така модель ще до її втілення обстоювалася окремими дослідниками, зокрема О. Ющик вказував на некоректну класифікацію судів, що виходить із різних кваліфікаційних ознак [4, с. 89], а В. Городовенко пропонував відмовитися від визначення в Конституції України переліку ланок, які входять до складу судової системи, з огляду на більш складний порядок реформування судової системи, який воно створює [5, с. 41]. Звертаючись до іноземного досвіду, варто зауважити, що в результаті конституційної реформи щодо правосуддя Україна обрала модель тих держав, конституції яких не визначають ланок судової системи, віддаючи це питання на розв'язання судоустрійному законодавству (наприклад, у Конституції Республіки Білорусь, Конституції Польщі та інше). Існує й протилежний підхід, коли ланки судової системи отримують закріплення в Основному Законі, як це до 2016 року було і в Україні (наприклад, у Конституції Бразилії). Зазначене свідчить про тривалу прихильність нашої держави до другої моделі, яка давала змогу закріплювати на конституційному рівні визначений підхід до структурування судової системи держави, убезпечуючи її від довільних змін і надаючи змістовного наповнення принципам її побудови.

Аналізуючи зміст принципу територіальності, варто наголосити, що цей принцип характеризує побудову системи судів загальної юрисдикції в контексті мережевого поширення судової юрисдикції на всю територію держави [6], оскільки принцип територіальності означає розбудову судової системи судів загальної юрисдикції відповідно до адміністративно-територіального устрою України з метою здійснення судової влади на всій території України й доступності її для всього населення. Як зауважують фахівці, перевагою побудови судової системи за принципом територіальності є те, що вся інфраструктура держави – зв'язок, транспорт, шляхосполучення – також побудована з урахуванням її адміністративно-територіального устрою, що надає змогу кожній особі без значних витрат (часу і коштів) звернутися по захист своїх прав до свого суду [7, с. 82].

Водночас варто погодитися з науковими висновками В. Городовенка, що найбільшого значення дія принципу територіальності набуває під час визначення мережі й місця знаходження місцевих судів, оскільки, щоб забезпечити кожній особі реальну можливість дістатися судової установи для розв'язання своєї справи по суті, вона має бути розгалуженою [8]. Це відображається у відповідності системи місцевих загальних судів системі адміністративно-територіального устрою

України, визначеній у ч. 1 ст. 111 Конституції України, порівнюючи яку з ч. 1 ст. 21 Закону, можна дійти висновку, що місцеві загальні суди створюються та діють на другому, районному рівні системи адміністративно-територіального устрою, поширюючи свою юрисдикцію на селища і села, які розташовані в межах відповідного району [7]. Дотепер система місцевих загальних судів також майже повністю відповідала системі поділу території України на райони, міста, райони в містах, коли в кожному з них створювався місцевий загальний суд.

Жорстка прив'язка організації судових органів до адміністративно-територіального поділу бере свій початок із 30-х років ХХ ст. Саме тоді в Україні було запроваджено дворівневу систему управління (район – область), хоча досвід вітчизняного судового будівництва доводить, що не завжди адміністративно-територіальний складник мав превалюючий характер. Наприклад, організація військових місцевих та апеляційних судів ніколи не базувалася на адміністративно-територіальному устрої. Їх утворення відбувалося на підставі відповідних указів Президента України з огляду на територіальне розташування військових гарнізонів.

Адміністративно-територіальні одиниці так званого загального призначення утворюються у всіх країнах, які мають внутрішній поділ (наприклад, землі у ФРН, області в Болгарії, департаменти у Франції тощо), де діють органи загальної адміністрації. Водночас на відповідних територіях функціонують утворення спеціального призначення, у яких діють спеціалізовані державні органи. Такими утвореннями є судові округи, на території яких розташовані та здійснюють правосуддя судові органи.

Досліджуючи принцип спеціалізації, варто зазначити досить важливе органічне поєднання його з принципом територіальності. Принцип спеціалізації є одним із базових, основоположних чинників забезпечення права на правосуддя в побудові судової системи, оскільки ця вимога пов'язана з необхідністю розгляду справи компетентним судом. Трактуючи поняття «компетентний суд», треба наголосити, що це не тільки суд, який уповноважений здійснювати правосуддя в повному обсязі з винесенням рішення по суті, а й суд, у кваліфікованості суддів якого впевнена особа, яка до нього звертається. Законом закріплено побудову судової системи, у якій наявні елементи і «зовнішньої», і «внутрішньої» спеціалізації. У цьому разі предмет спірних правовідносин є критерієм спеціалізації та йому властива відповідна процесуальна процедура.

Щодо господарських і адміністративних судів, то їхня система побудована за ознакою «зовнішньої» спеціалізації – починаючи із судів першого рівня. Це означає, що утворюються окремі гілки

в системі судів загальної юрисдикції. Стосовно загальних судів на першому рівні, тобто місцевих судів, діє «внутрішня» спеціалізація. Її зміст полягає в тому, що в межах однієї судової установи здійснюється розподіл між суддями місцевого суду обов'язків із розгляду цивільних, кримінальних, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення. Це можливо завдяки кількісному складу суддів.

На другому та третьому рівнях системи загальних судів відбувається зовнішня спеціалізація. Тобто спеціалізація судової системи здійснюється за предметною юрисдикцією (зовнішня спеціалізація). Крім того, у судах різних судових юрисдикцій може запроваджуватися спеціалізація суддів із розгляду конкретних категорій справ цієї юрисдикції (внутрішня спеціалізація) [9].

Принцип спеціалізації судової системи в оцінках правників виступає спеціальним проявом загальнотеоретичного принципу розподілу функціональних повноважень під час побудови судової системи України, відповідно до якого окремі суди і судді спеціалізуються на розгляді певних категорій справ, об'єднаних подібністю об'єкта спірних правовідносин і спільною процедурою розгляду [10, с. 271–273].

Значення спеціалізації вбачається науковцями в підвищенні професіоналізму суддів завдяки зосередженню уваги і зусиль на одному предметі, поглибленому вивченню окремих галузей законодавства та практики його застосування [11, с. 246–248], що тягне за собою прискорення судового розгляду, підвищення якості розв'язання справ, а також забезпечуватиме однакове застосування закону в межах одного суду [9, с. 120; 10, с. 272–273].

Згідно з ч. 2 ст. 18 Закону [3], спеціалізація суддів із розгляду конкретних категорій справ може запроваджуватися у випадках, визначених законом, а також за рішенням зборів суддів відповідного суду. Отже, спеціалізацію суддів місцевих загальних судів, залежно від підстави її визначення, можна поділити на два види: 1) спеціалізація на підставі закону – є обов'язковою у випадках, прямо передбачених Законом та / або процесуальним законодавством;

2) спеціалізація на підставі рішення зборів суддів – є факультативною і залежить від рішення зборів суддів.

Тут коректно зауважити, що передбачена законом спеціалізація суддів у межах суду визначається зборами суддів, проте відмінність полягає в тому, що в першому випадку збори суддів виконують законодавчі приписи щодо предмета та інших умов спеціалізації, від яких не можуть відійти, а в іншому – вони такими приписами не зв'язані й визначають відповідну спеціалізацію (її предмет, критерії тощо) на власний розсуд.

Потрібно звернути увагу на те, що питання внутрішньої спеціалізації суддів місцевих загальних судів «на підставі закону» врегульовані в законі дещо суперечливо. Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 18 Закону, у місцевих загальних судах та апеляційних судах діє спеціалізація суддів із здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх. Оскільки ця стаття має назву «Спеціалізація судів», можна вважати, що тільки здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх прямо визнається спеціалізацією суддів місцевих загальних судів. Водночас, згідно з ч. 5 ст. 21 Закону, із суддів місцевих загальних судів обираються слідчі судді (суддя), які здійснюють повноваження із судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні в порядку, визначеному процесуальним законодавством.

Отже, є всі підстави вважати визначення слідчих суддів проявом внутрішньої спеціалізації в суді, хоча присвячені їм положення містяться в ст. 21 Закону, що регламентує види і склад місцевих судів. З огляду на це доцільним убачається регламентування статусу та вимог як до суддів зі здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх, так і до слідчих суддів у одній ст. 18 Закону в контексті положень щодо спеціалізації судів загальної юрисдикції.

Принцип інстанційності, як слушно зазначає І. Назаров, слугує підґрунтям для внутрішнього структурування судової системи, тобто внутрішнього поділу по горизонталі (на рівні) і по вертикалі (на галузі). Поділ по горизонталі створюється для забезпечення дії принципу інстанційності, а поділ по вертикалі можливий за наявності зовнішньої спеціалізації судових органів, за якої вони наділяються внутрішньою самостійністю [12, с. 100].

Тобто юридична наука виокремлює поняття «рівень (ланка) судової системи» як сукупність судів, які мають однакову предметну компетенцію, аналогічну структуру, ті самі функції та діють у межах територіальних одиниць, прирівняних одна до одної, а також «гілка судової системи», яка застосовується для відокремлення певних її підсистем: гілка загальних судів, гілка адміністративних судів, гілка господарських судів [5, с. 357].

Оригінальним є підхід до розуміння організації судової системи, запропонований провідною вітчизняною дослідницею судової влади Л. Москвич. Узнявши за основу теорію соціальних систем, вона звертає увагу на те, що найбільш стійкою є система, організована у формі піраміди або трикутника. Саме в такій формі організовані більшість судових систем світу, а також судова система України: на низових ланках – місцеві, вище – апеляційні суди, на вершині – Верховний

Суд [13, с. 100–106]. Зважаючи на цей підхід, місцеві загальні суди утворюють основу цього трикутника (піраміди), забезпечуючи його рівновагу і стабільність; суди вищих інстанцій базуються на місцевих судах, виступаючи щодо них своєрідною надбудовою.

Місце суду в судовій системі характеризує також таке поняття, як «інстанція», яке розглядається науковцями щодо наявних у певного судового органу процесуальних повноважень щодо розгляду, розв'язання або перегляду цивільних, кримінальних, господарських та інших справ, що залежать від стадії судового процесу. Місцеві загальні суди є судами першої інстанції, тобто такими, що розглядають і розв'язують справи по суті. Це означає, що саме із цих судів розпочинається судовий процес, а їхні рішення можуть бути предметом перегляду судів вищих інстанцій. Водночас місцеві загальні суди можуть виступати тільки судами першої інстанції, тому в їхній організації і діяльності повністю додержується «золоте правило» побудови судової системи: одна ланка = одна інстанція.

Як зазначалось раніше, на конституційному рівні інстанційність прямо не передбачена серед принципів побудови системи судів загальної юрисдикції та засад судочинства, але визначена у приписах ч. 1 ст. 17 Закону. Отже, законодавець допустив буквальне розширення кількості конституційних принципів побудови системи судів загальної юрисдикції, додавши до територіальності і спеціалізації ще один принцип – інстанційність.

Частина науковців у цій сфері дотримуються думки, що виникнення такої ситуації стало можливим у результаті тлумачення норм Конституції України, які визначають основи функціонування судової влади загалом.

З огляду на зміст ч. 2 ст. 124 Основного Закону юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, які виникають у державі. Законодавець у ч. 1 ст. 125 вказує на застосування принципів територіальності і спеціалізації в такому контексті, окреслюючи загальні напрями побудови системи судів загальної юрисдикції, що обумовлює співвідношення її головних і другорядних елементів. Із цього випливає, що головними елементами системи судів загальної юрисдикції є судові органи, які відповідно до ч. 3 ст. 124 Конституції України уповноважені здійснювати судочинство. Про це свідчить, власне, і сама назва розділу VIII «Правосуддя» Конституції України та покладення здійснення судових функцій на відповідні суди [2].

Частини 2–4 ст. 125 Конституції України визначають ланки судів, що мають право здійснювати правосуддя, до них віднесено: місцеві, апеляційні та Верховний Суд; також можуть діяти вищі спеціалізовані суди. З цього випливає, що правосуддя здійснюється тільки судами,

а делегування функцій судів і привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. У ст. 129 Основний Закон визначає основні засади судочинства. У п. 8 ч. 3 вищезазначеної статті однією із таких засад є передбачене державою забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом. З цього випливає нормативне поєднання змісту приписів ч. 1 і 3 ст. 124, ст. 125 та п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України [2], які дають підстави стверджувати про існування принципу інстанційності як одного із принципів побудови системи судів загальної юрисдикції. Найімовірніше, саме такий аналіз вищезгаданих норм спонукав законодавця визначити в ч. 1 ст. 17 Закону принцип інстанційності поряд із принципами територіальності і спеціалізації.

У своїй науковій статті «Інстанційна організація системи судів загальної юрисдикції України» С. Штелих [13] слушно зазначає, що в аспекті інстанційної побудови системи судів загальної юрисдикції необхідно вказати, що: 1) елементами судової системи є відповідні суди, визначені нормами Конституції України – місцеві, апеляційні, касаційні та Верховний Суд України; 2) взаємодія ланок судів можлива тільки в інстанційному (процесуальному) аспекті, що призводить до поділу судів на нижчі і вищі; 3) необхідність розв'язання спору по суті, а також забезпечення апеляційного та касаційного оскарження судових рішень створює потребу організації судових інстанцій, сутність діяльності яких істотно відрізняється за завданнями, обсягом повноважень та місцем у системно-інстанційному розташуванні; 4) визначеній стадії судового процесу відповідає окрема судова інстанція, яка розв'язує правовий спір по суті, компетентна переглянути судові рішення в апеляційному або касаційному порядку (без урахування перегляду судових рішень Верховним Судом і за нововиявленими обставинами); 5) системоутворювальним фактором є необхідність захисту судом прав і свобод людини; 6) результатом взаємодії судових інстанцій є врегулювання суспільних правовідносин шляхом здійснення правосуддя в межах відповідних судових процедур.

Зважаючи на приписи чинних міжнародно-правових документів, можна побачити, що вони передбачають необхідність функціонування в кожній національній судовій системі не менш ніж двох судових інстанцій. Проте зазвичай створюються і функціонують три таких інстанції. У науковій літературі вважається коректним використання термінів «суд першої інстанції», «суд другої інстанції», «суд третьої інстанції». У такому розумінні доцільно звернутись до думки І. Назарова, який вказує на те, що зазначені поняття можуть визначати не суд як постійний структурний складник судової системи, а як склад суду або

судовий орган, що розглядає конкретну справу у певний час [14, с. 121–125]. Таке твердження справді має право на існування, адже той самий склад чи судовий орган може розв'язувати спір як суд іншої інстанції.

Закріплені в Законі принципи судоустрою не треба вважати вичерпними, адже в юридичній літературі можна віднайти й інші наукові підходи в цій сфері. Зокрема, цікавою є ідея Н. Охотницької, яка виділяє принцип етнічності судової системи. Зміст цього принципу полягає в тому, що судова система незалежної України, запозичивши найкращі здобутки зарубіжних правових систем, залишається самобутньою й унікальною, а її правові засади стали проявом національного духу правосвідомості української етнічної групи [15, с. 14–20]. Тобто сучасна правова наука визнає призму особливостей власної судової системи, які мають істотний вплив на правосвідомість, індивідуалізм етносу й дають змогу враховувати національні традиції і досвід, досягнення вітчизняної науки в галузі процесуального права, організаційні та фінансові можливості держави.

У контексті євроінтеграційних прагнень сучасної України є доцільним також виокремлення такого нового принципу судової системи, як інтеграційність. Заведено вважати, що термін «європейська інтеграція» позначає створення європейських інститутів і політик які, зі свого боку, еволюціонують у напрямі формування певного наднаціонального центру. Навколо цього центру повинен конституюватися спільний європейський простір. Реалізація євроінтеграційних прагнень України передбачає обов'язкову адаптацію нашої судової системи до судової системи Європейського Союзу. Однією з необхідних умов євроінтеграції України є стабільність установ (органів), які гарантують демократію, верховенство права та права людини, що не може бути досягнуто без проведення судової реформи, спрямованої на забезпечення незалежності судової влади та її зміцнення. З огляду на це до системи суб'єктів забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні повинні входити й судова система, яка представлена насамперед Верховним Судом і Конституційним Судом України [16, с. 116]. Ще одним вагомим кроком подальшої європеїзації судової системи України є розвиток міжнародних зв'язків органів судової влади України. Безпосередня реалізація заходів, які спрямовані на забезпечення ефективної діяльності Верховного Суду в міжнародній сфері, покладена на відділ міжнародного співробітництва.

З принципом інтеграційності судової системи тісно пов'язаний принцип міжнародності. Судова реформа неможлива без урахування надбань людства у сфері правосуддя. Поінформованість про діяльність судів у більшості демократичних країн світу безпосередньо впливає на правосвідомість

суспільства, зокрема у нормотворчій діяльності. Реалізація цього досвіду відображена у ст. 9 Конституції України, згідно з якою, якщо на обов'язковість чинних міжнародних договорів надана згода Верховної Ради України, то ці договори є частиною її національного законодавства. А укладення міжнародних договорів, що суперечать Конституції України, можливе лише після внесення до неї відповідних змін. Отже, в Україні разом із національним діє частина міжнародного законодавства, яке є обов'язковим для виконання [15, с. 18].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Принципи правового забезпечення судів загальної юрисдикції є важливими засадами судової влади, які зумовлюються історико-політичним розвитком держави та спрямовані на створення надійних умов для ефективної реалізації судової системи. Кожен принцип є унікальним. Особливістю принципів правового забезпечення судів загальної юрисдикції є те, що дія кожного з них створює умови для дії іншого принципу, а це, зі свого боку, унеможливорює їхнє функціонування самостійно.

Результати дослідження доводять значимість принципу територіальності для розбудови судової системи судів загальної юрисдикції відповідно до адміністративно-територіального устрою України з метою здійснення судової влади на всій території України й доступності її для всього населення. Щодо принципу спеціалізації, то він є одним із базових, основоположних чинників забезпечення права на правосуддя в побудові судової системи, оскільки ця вимога пов'язана з необхідністю розгляду справи компетентним судом. Цей принцип є проявом загальнотеоретичного принципу розподілу функціональних повноважень під час побудови судової системи України, відповідно до якого окремі суди й судді спеціалізуються на розгляді певних категорій справ, об'єднаних подібністю об'єкта спірних правовідносин і спільною процедурою розгляду.

Визначений новим Законом України «Про судоустрій та статус суддів» 2016 року, інстанційний принцип побудови системи судів дає можливість незадоволеному рішенням у справі учасникові судового процесу звернутися до судової інстанції вищого рівня з вимогою переглянути рішення суду попередньої інстанції. Значущість інстанційної системи полягає в тому, що саме вона виступає однією з гарантій високої якості здійснення правосуддя, надаючи можливість суддям вищого рівня з більшим досвідом і компетентністю виправляти можливі помилки суддів нижчої ланки.

З огляду на невичерпність переліку принципів судоустрою в Україні, важливим є здійснення подальших досліджень засадничих ідей функціонування судової гілки влади, а також розроблення нових принципів діяльності судової системи, відповідних викликам правової інтеграції та суспільним трансформаціям сьогодення.

Література

1. Баєва Л.В., Назаренко П.Г. Класифікація принципів судової влади в Україні: загальнотеоретичний аналіз. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція.* 2017. № 28. С. 19–22.
2. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 р. *Відомості Верховної Ради України.* 2016. № 31. Ст. 545.
4. Теплюк М.О., Ющик О.І. До проблеми якості закону України як джерела права. *Право України.* 2017. С. 7–26.
5. Городовенко В.В. Принципи судової влади : монографія. Харків : Право, 2012. 448 с.
6. Сердюк В.В. Територіальність як принцип побудови системи судів загальної юрисдикції: нові підходи до реалізації. *Вісник Академії адвокатури України.* 2015. С. 161–169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2015_12_2_22.
7. Куйбіда Р.О. Спеціалізація, територіальність та інстанційність в організації системи судів України. *Бюлетень Міністерства юстиції України.* 2005. № 9. С. 82–91.
8. Городовенко В.В. Територіальність в основі побудови судової системи України. *Право України.* 2011. № 11–12. С. 189–197.
9. Білецька А.М. Принцип спеціалізації суддів. *Актуальні проблеми судового права : матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* Харків, 2015. С. 119–121.
10. Марочкін І.Є. Проблеми спеціалізації судової діяльності. *Актуальні проблеми застосування Цивільного процесуального кодексу та Кодексу адміністративного судочинства України: тези доповідей та наук. повідом. учасників наук.-практ. конф.* Харків, 2007. С. 271–276.
11. Назаров І.В. Судові системи країн Європейського Союзу та України: порівняльно-правовий аналіз: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10 / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Харків, 2011. 469 с.
12. Назаров І.В. Принципи побудови судової системи : монографія. Харків : ФІНН, 2009. 142 с.
13. Штелик С.П. Інстанційна організація системи судів загальної юрисдикції України: окремі проблеми теорії і практики. *Вісник Академії адвокатури України.* 2011. С. 167–175. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2011_3_25 (дата звернення: 25.11.2020).
14. Назаров І.В. Значення принципу інстанційності для організації судової системи України та європейських країн. *Юридична Україна.* 2009. № 5. С. 121–125.
15. Охотницька Н.В. Поняття і принципи побудови судової системи України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.* 2014. № 3–4. С. 12–20.
16. Татаренко В.Б. Реформування судової влади в Україні в контексті євроінтеграційних процесів. *Державне управління та місцеве самоврядування.* 2010. № 10. С. 114–121.

Анотація

Шапенко Л. О., Райчук М. В. Принципи правового забезпечення судової влади в умовах євроінтеграції України. – Стаття.

Авторами статті на підставі аналізу наукової юридичної літератури та законодавчих положень розглянуто принципи організації та діяльності судової

влади в Україні, досліджено правову природу принципів правового забезпечення діяльності вітчизняних судів загальної юрисдикції як основи для формування якісного нового конституційно-правового статусу самостійної гілки державної влади в сучасних умовах євроінтеграційних змін у державі та суспільстві.

Особлива увага приділена науковому осмисленню організаційних принципів судоустрою з метою прогнозування нових векторів розвитку системи правосуддя та розроблення подальшої стратегії судової реформи, зокрема, в аспекті підвищення ефективності функціонування судів загальної юрисдикції. Зокрема, вивчено основні характеристики принципів територіальності та спеціалізації як конституційних принципів судоустрою, які є основоположними для побудови системи судів загальної юрисдикції. Також під час дослідження проаналізовано сутність і значення принципу інстанційності для забезпечення розмежування компетентностей судів, а також виокремлено принципи етнічності та інтеграційності як невіддільних складників вітчизняної системи правосуддя, без яких унеможливується збереження самобутності, унікальності, національних традицій і досвіду судової системи незалежної України в контексті євроінтеграційних прагнень і створення європейських інститутів і політик, які, зі свого боку, еволюціонують у напрямі формування певного наднаціонального центру.

За результатами наукового розроблення принципи правового забезпечення судів загальної юрисдикції визначаються як унікальні основоположні засади судової влади, що зумовлені історико-політичним розвитком держави та спрямовані на створення надійних умов для ефективної реалізації судової системи. Особливістю цих принципів є те, що дія кожного з них створює умови для дії іншого принципу, а це все свідчить про системність та узгодженість їхньої дії.

Ключові слова: євроінтеграція, судова влада, судова реформа, принципи судоустрою, суди загальної юрисдикції.

Summary

Shapenko L. O., Raychuk M. V. Principles of legal support judiciary in the context of Ukraine's European integration. – Article.

The authors of the article analyzed a lot of scientific legal literature and legislative provisions and studied the principles of organization and activity of judicial power in Ukraine, the legal nature of the principles of legal ensuring of the activities of domestic courts of general jurisdiction as a basis to form an absolutely new constitutional and legal status of independent branches of government in the current context of European integration changes in the state and society.

Special attention was paid to the scientific understanding of organizational principles of the judiciary in order to predict new vectors of development of justice system and the development of further judicial reform strategies, especially in terms of improving the efficiency of the courts of general jurisdiction. In particular, the main principles such as: territoriality and specialization as constitutional principles of the judiciary have been studied, which are fundamental for building a system of courts of general jurisdiction. The study also analyzed the essence and significance of the instance principle to ensure the delimitation of jurisdiction of the courts, and the principles of ethnicity and integration are also named as an integral components of the domestic justice system, without which it is impossible to preserve the identity, uniqueness, national traditions and

experience in judicial system of independent Ukraine in the context of European integration aspirations and the creation of European institutions and policies which evolve in the direction of forming a supranational center.

Result of this scientific development state that the principles of legal provision of courts of general jurisdiction are defined as unique fundamental principles of the judiciary, due to historical and political development of the state

and are aimed at creating reliable conditions for effective implementation of the judicial system. The peculiarity of these principles is that the effect of each of them creates the conditions for the effect of another principle, and this indicates the system and consistency of their effect.

Key words: European integration, judiciary, judicial reform, principles of the judiciary, courts of general jurisdiction.